

співробітник Науково-дослідної лабораторії духовного і фізичного виховання учнівської молоді та студентів ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет” (м. Слов’янськ, Україна).

Pristins’ky V.M. – Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor of Theoretical and Methodological Foundations of Physical Education and Rehabilitation, Head of Scientific-Research Laboratory of Spiritual and Physical Education of Student Youth and Students of Donbass Higher Educational Establishment “Donbass State Pedagogical University” (Slovyans’k, Ukraine). E-mail: vladimir-pristinskii@yandex.ru

Pristins’ka T.M. – Master of Physical Education, Senior Lecturer, Department of Physical Education, Worker of Scientific-Research Laboratory of Spiritual and Physical Education of Student Youth and Students of Donbass Higher Educational Establishment “Donbass State Pedagogical University” (Slovyans’k, Ukraine).

Ahremenko I.V. – Master of Physical Education, Senior Lecturer, Department of Physical Education, Worker of Scientific-Research Laboratory of Spiritual and Physical Education of Student Youth and Students of Donbass Higher Educational Establishment “Donbass State Pedagogical University” (Slovyans’k, Ukraine).

Рецензент – доктор педагогічних наук, доцент, проректор з наукової роботи Міжнародного науково-технічного університету ім. Бугая М.В. Роганова.

Reviewer – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Vice-Rector on Scientific work of International Scientific-Technical University named after Buhay M.V. Roganova.

УДК 378.011.3 - 051: 159

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Е. В. Рамзані

У статті розкрито цільове призначення структурно-функціональної моделі процесу формування психологічної компетентності майбутнього вчителя. У межах зазначеної моделі визначено потенціал кредитно-модульної системи навчання (можливості і ресурси) для вирішення завдань формування психологічної компетентності майбутнього вчителя: модульний принцип організації навчання; бально-рейтингова

система оцінювання; система різнорівневих навчально-творчих завдань. Ця модель зумовлена необхідністю реалізації провідних принципів Болонського процесу, і визначає особливості кредитно-модульної системи навчання, в межах якої і відбувається процес формування психологічної компетентності майбутніх вчителів.

Ключові слова: *психологічна компетентність майбутнього вчителя, модель формування психологічної компетентності, методи наукового педагогічного дослідження, методологічні принципи, потенціал кредитно-модульної системи навчання.*

Особливі вимоги до організації процесу цілісної психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя зумовлені необхідністю реалізації провідних принципів Болонського процесу, спрямованих на забезпечення самостійності та творчої активності студентської молоді, професіональну глибину і вдосконалення становлення майбутнього спеціаліста, впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес ВНЗ.

Основні положення Болонського процесу визначають особливості кредитно-модульної системи навчання, в рамках якої і проходить процес формування психологічної компетентності майбутніх учителів.

Для обґрунтування педагогічних умов формування психологічної компетентності майбутнього педагога було здійснено моделювання досліджуваного процесу.

Метод моделювання широко використовується в педагогічних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних психологів і педагогів (В. Болотов, С. Гончарів, Е. Зеєр, О. Кучерявий, Л. Лісицина, А. Моложавенко, І. Мороз, А. Панфілова, П. Сікорський, О. Спірін, Ю. Татур, В. Шадріков та ін.). Завдяки багатству його гносеологічних функцій, що зумовлюють вивчення педагогічних явищ і процесів на спеціальному об'єкті-моделі, яка є проміжним ланцюжком між суб'єктом – дослідником педагога і предметом дослідження. Під моделлю розуміється система, яка в ідеалізованому виді відображає чи озвучує об'єкт дослідження, спроможна замінювати його з метою отримання нової інформації про цей об'єкт. Моделювання як метод наукового педагогічного дослідження дозволяє узгоджувати теоретичний і емпіричний етапи дослідження з метою побудови логічних конструкцій та наукових абстракцій.

Мета статті – визначити основні напрямимодельовання як методу наукового педагогічного дослідження формування психологічної компетентності майбутнього вчителя.

При розробці моделі формування психологічної компетентності майбутнього вчителя був врахований ряд позицій:

➤ психологічна компетентність майбутнього вчителя як суб'єкта педагогічної діяльності формується протягом всього періоду навчання у вищому закладі освіти, орієнтуючись на оптимум, принципову незавершеність, нелінійність свого розвитку;

➤ психологічна компетентність є частиною ширших систем (особистість, професійна діяльність, освітнє середовище тощо) і відчуває вплив цих систем;

➤ суб'єктна позиція студента стосовно досягнення самоефективності, навчальної й професійної успішності визначає зміст, спрямованість і темп розвитку психологічної компетентності;

➤ психологічна компетентність – інтегральна характеристика особистості, яка реалізується в різних формах;

➤ формування психологічної компетентності у вищому навчальному закладі – процес потенціально варіативний, гетерохронний.

У науковій літературі представлені вимоги до організації кредитно-модульного навчання в роботах таких авторів: І. Богданової [1], О. Кучерявого [4], Л. Лісичин [5], П. Сікорського [6], Л. Товажнянського [7], П. Юцявичене [9] та ін.

Відповідно до теоретичних принципів дослідження розроблена модель формування психологічної компетентності майбутнього вчителя. Запропонована модель розглядається як цілісна освіта, яка складається з таких блоків:

цільовий, що включає вимоги соціального замовлення в якості підготовки майбутніх учителів, мети, завдання, теоретико-методологічних принципів, принципів формування психологічної компетентності майбутнього вчителя;

організаційно-методологічний блок, що характеризує форми і методи формування психологічної компетентності з урахуванням можливостей і ресурсів кредитно-модульної системи навчання;

результативно-оцінювальний, призначений для характеристики рівня сформованості психологічної компетентності на основі

відповідних критеріїв і показників, а за необхідності – і корекції відповідних компонентів психологічної компетентності.

Цільове призначення комплексної моделі полягає в досягненні оптимального рівня розвитку психологічної компетентності як інтегральної характеристики майбутнього педагога.

Основними функціями цільового блоку моделі є діагностична і проєкційна. Теоретико-методологічний блок виконує організаційну й проєкційну функції. Організаційно-методологічний – мотиваційну, процесуально-діяльнісну, пізнавальну, розвиваючу, комунікативну, рефлексивну й аксіологічну функції.

Процес формування психологічної компетентності заоснований на провідних методологічних принципах:

➤ *синергичний принцип* (визнання суб'єктивності знання людини та інтересів особистості, що є іманентним потенціалом саморозвитку і самоорганізації особистості). Із позицій синергетики формування психологічної компетентності майбутнього вчителя розглядається з точки зору самоконтролю, самоорганізації, саморозвитку у відкритих педагогічних системах. Реалізація цього принципу зумовлює, по-перше, розгляд психологічної компетентності як необхідного джерела психологічного саморозвитку особистості, здатного трансформуватися у особистісні якості суб'єктів педагогічного процесу, по-друге, повага прав студентів на свою альтернативну позицію в засвоєнні психологічних знань та умінь, по-третє, утвердження в взаємовідносинах „викладач – студент” фасилітаторського стилю відносин;

➤ *принцип культуровідповідальності* зумовлює орієнтацію навчально-виховного процесу на реалії соціокультурного простору суспільства, вища (інтеграція загальнолюдського, етнокультурного і міжкультурного елементів), використання діалогу як пошуку сенсу професійної педагогічної діяльності, спрямованість навчального процесу на культурний контекст навчальної, наукової комунікації;

➤ *принцип вибору індивідуальної траєкторії навчання* полягає у максимально можливому збереженні індивідуальності в формуванні психологічної компетентності майбутнього вчителя, урахуванні індивідуальних, психологічних і вікових особливостей студентів, орієнтації на „відкриття” завдання, які не мають однозначного передбачуваного рішення і реалізують право студента на власну точку зору опори на актуальні інтереси студентів, їхні

пізнавальні та професійні мотиви, різноманітність методів (репродуктивні, евристичні), форм роботи (індивідуальні, парні, групові, колективні), намірів майбутніх учителів до самопізнання, самооцінки, рефлексивної діяльності;

➤ *принцип персоніфікації навчання*. Персоніфікація (лат. *persona* – обличчя, особистість; *facere, facio* – робити) в контексті професійної педагогічної підготовки майбутнього вчителя пов'язана з наданням особистого характеру будь-яким ідеям, процесам, створення живих зразків, персонажів, які асоціюються аудиторією з певними поняттями, об'єктами, явищами, висловлюваннями особистого характеру щодо предмету обговорення. Значення феномену персоніфікації заключається у створенні і операції емоційно забарвленими образами. Саме тому в процесі психологічної підготовки майбутнього вчителя важливі зразки, фрагменти фільмів, посилення на літературні джерела – засоби навчання, які забезпечують полісенсорність пізнання;

➤ *принцип пролонгорованої дії і мета предметного характеру* (латинська лексема „*prolongo*” – продовжувати), зумовлює продовження терміну дії сформованої психологічної компетентності завдяки наявності мети теоретичних і метатехнологічних конструкцій у складі цього виду компетентності, які орієнтують на вміння та навички експансії (переносу) набутих професійних знань та умінь у різних сферах життєдіяльності майбутніх спеціалістів. Дякуючи цьому принципу формується мобільність особистості – здатність до оперативного оволодіння новими чи підвищеними кваліфікаціями, що користуються попитом на ринку праці. Врахування концепції формування мети професійних якостей спеціаліста (Е. Зеєр, Е. Симанюк) дозволяє формувати психологічну компетентність майбутніх учителів на двох рівнях:

- 1) метапрофесійних якостей широкого радіуса дії, які користуються попитом у всіх видах професійної діяльності;
- 2) метапрофесійних якостей вузького радіусу дії, важливих саме для педагогічної професії [3];

➤ *принцип адаптативності* зумовлює готовність майбутніх учителів до інноваційної навчальної діяльності, освоєнню найновіших психологічних методик, передового педагогічного досвіду.

У процесі формування психологічної компетентності майбутніх учителів саме в умовах кредитно-модульної системи навчання мають бути реалізовані і такі принципи, як:

➤ індивідуалізації (можливість кожному студенту вчитися і розвиватися за індивідуальним планом і програмами, використовуючи оптимальний термін навчання, який відповідає психолого-фізіологічним можливостям);

➤ диференціації (передбачає горизонтальну і вертикальну структурування навчального матеріалу, врахування рівня домагань, індивідуальних міжпредметних знань і умінь студентів);

➤ модульності (дискретно-неперервна організація навчального процесу за завчасно заданою модульною системою, що складається із логічно завершених частин навчального матеріалу (модулів), зі структурованим змістом і цілісним навчально-управлінським циклом кожного модуля.

У межах зазначеної моделі виділений потенціал кредитно-модульної системи навчання (можливості та ресурси) для вирішення завдань формування психологічної компетентності майбутнього вчителя: модульний принцип організації навчання; бально-рейтингова система оцінювання; система різнорівневих навчально-творчих завдань.

Таким чином, особливі вимоги до організації процесу цілісної психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя зумовлені необхідністю реалізації провідних принципів Болонського процесу і визначають особливості кредитно-модульної системи навчання, в межах якої і відбувається процес формування психологічної компетентності майбутніх учителів.

Література

1. Богданова І.М. Модульний підхід до професійно-педагогічної підготовки вчителя / І. М. Богданова. – О. : Маяк, 1998. – 280 с.
2. Болотов В. А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8 – 14.
3. Зеер Э. Ф. Компетентностный подход к модернизации профессионального образования / Э. Ф. Зеер, Э. Э. Сыманюк // Высшее образование в России. – 2005. – № 4. – С. 22 – 28.
4. Кучерявий О. Модульно-розвивальне навчання у вищій школі: аспекти проектування : Монографія / О.Кучерявий. – Донецьк : Вид-во ДонНУ, 2006. – 304 с.

5. Лисицына Л. С. Методология проектирования модульных компетентностно-ориентированных образовательных программ. Методическое пособие / Л. С. Лисицына. – СПб. : СПбГУ ИТМО, 2009. – 50 с.
6. Сікорський П. І. Кредитно-модульна технологія навчання : Навч. посіб. / П. І. Сікорський. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2006. – 127 с.
7. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л. Л. Болонський процес: цикли, ступені, кредити: Монографія / Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, Є. І. Сокол, Б. В. Клименко. – Харків : НГУ „ХПТ”, 2004. – 144 с.
8. Чучалин А. Кредитно-рейтинговая система / А. Чучалин, О. Боев // Высшее образование в России. – 2004. – № 3. – С. 34 – 39.
9. Юцявичене П. А. Теория и практика модульного обучения / П. А. Юцявичене. – Каунас, 1989. – 271 с.

СТРУКТУРНО–ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ ФОРМИРОВАНИЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ.

Э. В. Рамзани

В статье раскрыто целевое назначение структурно-функциональной модели процесса формирования психологической компетентности будущего учителя. В пределах отмеченной модели выделен потенциал кредитно-модульной системы обучения, (возможности и ресурсы) для решения задач формирования психологической компетентности будущего учителя: модульный принцип организации обучения; бально-рейтинговая система оценивания; система разноуровневых учебно-творческих заданий. Данная модель predetermined необходимостью реализации ведущих принципов Болонского процесса и определяет особенности кредитно-модульной системы обучения, в пределах которой и происходит процесс формирования психологической компетентности будущих учителей.

Ключевые слова: *психологическая компетентность будущего учителя, модель формирования психологической компетентности, методы научного педагогического исследования, методологические принципы, потенциал кредитно-модульной системы обучения.*

STRUCTURAL AND FUNCTIONAL MODEL OF A FUTURE TEACHER'S PSYCHOLOGICAL COMPETENCE

E. V. Ramzani

In this article the specific aim of structural and functional model of a future teacher's psychological competence is revealed. In the range of this model the potential of credit based modular learning (its possibilities and resources) is distinguished for solving the tasks of psychological competence of the future teacher; modular principle of teaching organization; points and rating system of assessment; various leveled system of teaching and creative assignments. This model is predetermined by the necessity to realize the leading principles of the Bologna process and defines the particularities of credit based modular learning in the range of which the process of forming future teachers' psychological competence is taking place.

Keywords: *psychological competence of future teacher, model of forming of psychological competence, methods of scientific pedagogical research, methodological principles, potential of the credit-module departmental teaching.*

Рамзані Елліна Вікторівна – старший викладач кафедри психології Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Луганськ, Україна). E-mail: e.ramzani@mail.ru

Ramzani Ellina Viktorivna – senior lecturer of Psychology Department of Luhansk Taras Shevchenko National University (the city of Luhansk). E-mail: e.ramzani@mail.ru

Рецензент – доцент кафедри педагогіки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка Бутенко Л. Л.

Reviewer – Assistant Professor of the Department of Pedagogics of Luhans'k Taras Shevchenko National University Butenko L.L.

УДК 378.034+378.036

ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЇ НАРОДНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Н. В. Сергєєва

Активізація культуротворчого процесу в Україні й загалом у світі, стратегія відродження традицій народної культури диктує необхідність нагального розв'язання комплексу проблем, які стосуються створення, збереження, поширення та засвоєння духовних надбань нації. Досягнення цієї мети забезпечить формування прагнення у студентської молоді до позитивно-творчої, морально-естетичної життєдіяльності, яка поєднуватиме у собі традиції та новації.

Ключові слова: *культура, традиції, ЮНЕСКО, релігія, духовність, морально-естетичне виховання.*